Підсумовуючи викладене слід відзначити, що судова молекулярно-генетична експертиза є найбільш ефективним, сучасним і точним методом дослідження слідів біологічного походження, який використовується в експертно-криміналістичних установах України для встановлення походження біологічного сліду від конкретної особи, біологічної спорідненості й ідентифікації невпізнаних трупів, статевої приналежності біологічного матеріалу. Основними тенденціями розвитку цього класу судової експертизи видаються: 1) подальше розширення мережі лабораторій судової генетики в системі Експертної служби МВС України; 2) вдосконалення технічної оснащеності лабораторій з метою розширення спектру можливих експертних досліджень; 3) вдосконалення системи наповнення та використання криміналістичних обліків генетичних ознак людини; 4) вдосконалення експертних технологій з урахуванням передового світового досвіду в цій галузі.

Одержано 12.10.2019

УДК 347.985.4

Ігор Володимирович ПИРІГ,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

МОЖЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ГРУПОЮ СПЕЦІАЛІСТІВ

Відповідно до ст. 237 КПК України «з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів». За змістом цієї статті метою огляду місця події є тільки «виявлення та фіксація відомостей …». Але майже всі науковці зазначають, що завданнями огляду є виявлення, фіксація, вилучення та дослідження матеріальних об’єктів на місці події. Наслідком виконання цих завдань є отримання інформації про механізм вчинення злочину та його учасників. Пропонується розглянути учасників огляду місця події і, відповідно, функції, що виконуються кожним з них.

Відповідно ст. 237 КПК України огляд проводиться безпосередньо слідчим чи прокурором. Але на практиці прокурор приймає участь у проведенні огляду місця події лише у випадках вчинення

© Пиріг І. В., 2019

резонансних особливо тяжких злочинів та, як правило, разом зі слідчим. Аналізуючи практику розслідування злочинів, підслідних Національній поліції, можна зазначити, що на місце події виїжджає слідчо-оперативна група у складі слідчого, працівників оперативного підрозділу та спеціаліста-криміналіста.

Завданням працівників оперативного підрозділу є встановлення свідків, очевидців злочину, отримання від них інформації, що може бути використана для переслідування злочинця по гарячих слідах, проведення інших пошукових заходів. Безпосередньо на місці події працівники оперативних підрозділів ніяких дій не виконують.

Виникає питання щодо того, хто саме виконує основну роботу на місці події, а саме виявлення, фіксацію, вилучення та дослідження матеріальних об'єктів. Ретельний аналіз практики розслідування злочинів дозволяє стверджувати, що виявлення, фіксацію, вилучення а, більш того, дослідження об'єктів проводить, в основному, спеціаліст-криміналіст. Слідчий здійснює лише протоколювання, тобто фіксацію обстановки на місці події. Безумовно, це стосується складних оглядів місця події, що передбачають значний об'єм роботи та використання широкого кола спеціальних знань, науково-технічних засобів та відповідних спеціалістів.

Спеціаліст-криміналіст, який приймає участь в огляді місця події повинен виконувати величезний об'єм роботи: починаючи з фото- та відео фіксації місця події, що, доречи, неможливо робити одночасно; виявляє та вилучає сліди злочину, упаковує їх; проводить експрес-аналіз вилучених об'єктів за необхідністю; допомагає слідчому з описом об'єктів у протоколі; на основі отриманої інформації моделює механізм вчинення злочину тощо. Зважаючи на різноманітність слідів злочину: трасологічних, мікрочасток, біологічних, запахових тощо, та багатоплановість роботи спеціаліст-криміналіст не в змозі виконати всі ці завдання. Мова йде про необхідність залучення до огляду місця події не лише спеціаліста-криміналіста, а групи спеціалістів у різних вузькопрофільних галузях знань.

Пропонується наступний алгоритм дій на місце події слідчо-оперативної групи у складі якої є група спеціалістів. Першим починає огляд слідчий з фіксації у протоколі загальної обстановки місця події на статичній стадії. Одночасно з цим проводиться фото та відео фіксація. Важливим є обрання тактики або методів проведення огляду та території місця події, де можливо пересування учасників без порушення обстановки та слідів злочину. Загалом це визначає слідчий. Однак, зважаючи на різноманіття слідів і особливості їх розташування на місці події, слідчий приймає рішення

після консультацій зі спеціалістами. Далі спеціалісти збирають і досліджують сліди та після їх вилучення надають дані про вчинені ними дії слідчому для фіксації у протоколі. Важливим елементом заключного етапу огляду місця події є ймовірне встановлення послідовності дій злочинців при вчиненні злочину. Відтворення події злочину проводиться на основі висунутих версій спеціалістів, що ґрунтуються на дослідження виявлених слідів.

Позитивним є досвід проведення огляду місця події поліцією США. Детектив працює з групою спеціалістів, у складі якої є фотограф, який здійснює фото-, відео зйомку; спеціалістів з вилучення доказів в залежності від їх виду: трасологічних, біологічних, балістичних тощо; аналітик; спеціаліст з реконструкції місця події. Кожний спеціаліст проходить сертифікацію за своїм напрямком діяльності у спеціалізованих установах, що мають право підготовки відповідних спеціалістів. Наприклад, спеціаліст-фотограф отримує сертифікат від Evidence Photographers International Council, Inc., спеціаліст-дактилоскопіст від International Association for Identification [1]. Зазначені спеціалісти не є співробітниками поліції та залучаються до проведення огляду місця події за домовленістю.

Іншим аргументом на користь пропозиції щодо проведення огляду місця події групою спеціалістів, є вдосконалення засобів криміналістичної техніки, якими слідчий самостійно не в змозі оволодіти. Також одночасне їх застосування з складанням протоколу огляду практично неможливе і недоцільне. Для успішного використання сучасної криміналістичної техніки потрібно мати не тільки спеціальні знання, а і певні навички. Наприклад, для фіксації місця події застосовується відеокамера з можливістю безперервної відеозйомки кругової панорами місця події. Використання даної камери на різних рівнях дозволяє охопити всі можливі місця розташування доказів, а програмне забезпечення дозволяє наближення до об’єктів та визначення відстані між ними. У перспективі, на нашу думку, з використанням зазначеної відеозйомки взагалі можливо відмовитись від складання протоколу огляду. Для фіксації обстановки значного за розміром місця події на відкритій місцевості (наприклад, місця пожежі чи аварії) можливе використання мультикоптерів (квадрокоптерів), оснащених відеокамерами з відповідним програмним забезпеченням.

Запропонований нами алгоритм дій СОГ при огляді місця події, на сьогодні здійснити досить складно з багатьох причин, серед яких потрібно зазначити наступні: відсутність вузькопрофільних спеціалістів у складі НП, недосконалість системи підготовки інспекторів-криміналістів слідчих підрозділів НП та, як наслідок, їх

неналежна кваліфікація про що нами зазначалось раніше [2]; розрізненість спеціалістів різних напрямків, оскільки вони працюють у різних організаціях та відомствах: науково-дослідних інститутах судових експертиз Міністерства юстиції України, НДЕКЦ в областях МВС України, експертних установах Міністерства охорони здоров'я України, НП, приватних експертних установах; недостатнє матеріально-технічне забезпечення НП, яка не в змозі на достатньому рівні забезпечити оплату відповідних спеціалістів; неналежне техніко-криміналістичне забезпечення органів НП.

Підсумовуючи, слід зазначити, що зважаючи на зміни структури злочинності, підвищення рівня організації злочинців, застосування ними сучасних способів маскування злочинів та враховуючи досвід поліції зарубіжних країн, введення у практику розслідування злочинів тактики огляду місця події групою спеціалістів є перспективним напрямом в діяльності поліції.

Список бібліографічних посилань: 1. A Simplified Guide to Crime Scene Investigation. National Forensic Science Technology Center, September 2013. URL: http://www.forensicsciencesimplified.org/csi/how.html (дата звернення: 17.10.2019). **2.** Коротаєв В. М., Пиріг І. В. Проблемні питання підготовки кадрів для експертних підрозділів МВС // Актуальні питання теорії та практики криміналістичної науки : матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпропетровськ, 16 трав. 2018 р.) / МВС України, Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2018. С. 5–8.

Одержано 19.10.2019

УДК 343.98

Віктор Миколайович ПЛЕТЕНЕЦЬ,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФАКТОРА РАПТОВОСТІ В ПОДОЛАННІ ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ

Кримінальний процесуальний кодекс України визначає, що в ході розслідування кримінального провадження вирішуються такі завдання, як захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був

© Плетенець В. М., 2019